

NEMOCNOST DĚTÍ V OSTRAVĚ V DŮSLEDKU ZNEČIŠTĚNÉHO OVZDUŠÍ

MUDr. Eva Schallerová

*Dětská lékařka, Hvězdoslavova 18, 716 00 Ostrava-Radvanice,
e-mail : evaschallerova@atlas.cz*

Jako dětský lékař pro spádovou oblast Radvanic a Bartovic, což je periferie Ostravy, přímo sousedící s ArcelorMittalem, dříve Novou Hutí, pracuji od roku 1984. Náplní mé práce je komplexní léčebně-preventivní péče pro děti a dorost ve věku od 0-19 let. Nemoci dětí v této lokalitě znám velmi dobře.

Nemocnost dětí v této oblasti byla vždy poměrně vysoká a od počátku šlo v maximu případů o respirační infekty, postihující jak horní, tak i dolní dýchací cesty. Během těchto let se průběhy nemocí měnily. Frekvence onemocnění byla podobná tomu, co v ordinaci vidím nyní, asi tak do poloviny 90. let. Pak došlo ke stabilizaci a určitému zlepšení a od roku 2001 se stav rok od roku znovu zhoršuje.

A to v několika ohledech. První změna je v tom, že respirační infekty začínají postihovat čím dál tím nižší věkové skupiny mých pacientů, v podstatě se dá říct, že děti stonají už od narození. Další závažná změna spočívá v tom, že se záněty stěhují z horních do dolních etáží dechových cest, což znamená, že jde o závažnější stavy a to, co pozoruju hlavně poslední 2 roky, je neuvěřitelná agresivita těchto nemocí. Někdy stačí pár dnů a z původní rýmy má dítě oboustranný zápal plic. Děti, které s touto formou nemoci léčím, je čím dál tím víc.

No a jako poslední vidím, že významně přibývá alergií a hlavně jejich těžší a závažnější formy, bronchiálního astmatu. Během posledních 5 let se počty v mé ordinaci v podstatě zdvojnásobily. Nárůst alergií je celosvětovým problémem, ale není mi znám žádný případ, kdy k takovému „skoku“ došlo přirozenou cestou.

Toto jsou hlavní důvody, které mne vedly k hledání odpovědí na otázku, proč tomu tak je. Nalézt odpověď patřilo k nejsložitější části mého profesního života a podle mého názoru to vysvětluje i to, že i když o tom, jak škodlivý dopad na zdraví nás všech znečištěné ovzduší má, všichni víme, byly provedeny desítky studií jak u nás, tak v zahraničí, dát si do spojitosti škodlivinu a nemoc nebo potíže člověka, je bez znalosti podstaty, nemožné.

K pochopení je nutno uvést jak příklady z praxe, tak i z teorie. A to jak s ohledem na dětský organismus, tak dospělé. Reaktivita na stejnou škodlivinu je různá právě s ohledem na věk. Dítě není zmenšenina dospělého, jeho imunitní aparát reaguje odlišně. Je to dáno nezralostí tkání i jejich růstem. Dítě bouřlivě reaguje na všechno. I na to, že mu roste zoubek. O to citlivěji samozřejmě i na škodliviny v ovzduší.

Děti dýchají na jednotku hmotnosti více než dospělí. Mají menší dýchací cesty i plíce a mají je také mnohem zranitelnější. Mají nezralý imunitní systém a pohybují se v nižší úrovni nad zemí. Jsou pohybově daleko aktivnější a více se pohybují venku.

To jsou obecná vysvětlení. Další už se týkají toho, jak se vlastně organismus vyrovnává s jakoukoliv škodlivinou, se kterou se dostane do kontaktu a proč se problému nevěnuje víc lékařů.

Většině i smogových potíží, se totiž stále ještě říká nachlazení a má to svoji medicínskou logiku. Obecným zánětem reaguje lidský organismus na cokoliv, čím je napaden. Akutní zánětlivá reakce je reakcí na přítomnost škodliviny. Probíhá stejně, ať už ji spustí virus, bakterie, pylový alergen nebo prach. K tomu, abych toto pochopila, jsem potřebovala více než 20 let praxe.

Odlišit virový zánět plic od zánětu plic vyvolaného prachem je totiž v běžné praxi v podstatě nemožné. Navíc tkáň, která se tímto zánětem naruší, se následně stává enormně citlivou i pro běžné patogeny a je jen otázkou doby, kdy si na ni nějaký ten virový nebo bakteriální zánět „přisedne“ a zhorší celistvost i odolnost tkáně vůči dalším atakám cehokoliv. Koloběh potíží a nemocí se uzavře do bludného kruhu. Výsledkem bývá alergie.

I to, proč přichází, má svoji logiku a příčiny. I všechny klinické potíže, které právě s alergiemi souvisí i jejich ne zcela standartní pestrost a rozmanitost, oproti zvyklým, medicínsky zcela jasně definovaným stavům. Právě tato naprostá nepředvídatelnost mne nakonec dovedla k vysvětlení a poznání toho, co je příčinou.

Běžná nemoc, virus nebo bakterie, mají svůj běžný, standartní průběh. Přijdou, napadnou organismus, vyvolají nemoc a pak zas odejdou. Patogeny tohoto druhu nevyvolávají potíže se střídavým průběhem. Několik dnů nemoc, několik dnů zdraví, pak zase nemoc a tak pořád dokola, od října do února.

Klasické typy pylových alergií zas mají svoje jasně definovaná údobí podle toho, co je pro daného jedince tím jeho specifickým alergenem a jen těžko lze pylem vysvětlit identické potíže, ale v průběhu zimních měsíců. A právě během smogové sezony se nejvíce trápí pyloví alergici. K vysvětlení mne dovedlo poznání, že molekula pylu je v podstatě shodná s molekulou smogu.

A také fakt, že ikdyž šly děti z nemoci do nemoci, téměř nikdy neměly změny v klasických imunologických vyšetřeních. Někdy snížené hladiny slizničních protilátek, ale to opravdu málokdy. Běžná vyšetření v podstatě téměř vždy fyziologická a v realitě nemoc za nemocí, nachlazení za nachlazením, potíže za potíží.

Rýmy, záněty spojivek, záněty nosohltanu, průdušek, bolesti břicha, průjmy a nejrozmanitější formy ekzémů. Loni jsem tady poprvé zažila stav, kdy jsem měla pocit, že se z dítěte sloupne kůže jako z pomeranče. Pokožka viditelně naleptaná, jakoby byla zasažená nějakým bojovým plynem. Naštěstí ojedinelé !

V další fázi se většinou stavy komplikovaly nějakou už horečnatou formou zánětu průdušek nebo plic a rovněž loni poprvé jsem zde během zimy zaznamenala několik případů hemoragických zánětů močového měchýře. Jde o stav, kdy se močí krev. Tento typ zánětů není v mé ordinaci běžný a už vůbec ne u několika dětí během krátkého období asi 6 týdnů.

Přesné vysvětlení neznám dodnes, kontaktovala jsem pár kolegů, ale s podobnými případy má zkušenost jedině pan profesor Štěrbá z dětské onkologie v Brně po agresivní onkologické léčbě některých svých pacientů.

Tyto případy ale naštěstí nepatří k běžným. Nejčastější projevy jsou skutečně spíš povrchové – pálení, nosu i kůže, škrábání v krku, trvale tekoucí, vodnaté rýmy, odřeniny pod nosem, slzení a hnisání očí, otoky očních víček, bledost kůže, kruhy pod očima, dusivý, štěkavý až pseudolaryngeální kašel, bolesti hlavy a únava. U větších dětí i kolísání krevního tlaku a časté závratě. Až v dalších fázích, v průběhu několika dnů, postižení průdušek nebo plic. Pan doktor Šrám popisuje dopad na průdušky během asi týdne, já jsem tady zde totéž pozorovala během 4-5 dnů.

Potíže tohoto druhu způsobují tzv. T-lymfocyty, které jsou zodpovědné za tkáňový, povrchový typ imunity, v podstatě za imunitu „vstupních bran“ do organismu. Proto oči, nos, kůže, hrdlo, žaludek a střeva a samozřejmě plíce. Větší prachové částice ulpívají ve vyšších etážích, ty nejmenší putují až do nejmenších plicních sklípků a to se vším, co se na ně navázalo.

Všechny klinické potíže jsou vlastně výsledkem boje těchto buněk se škodlivinou, od které se snaží organismus očistit. No a protože jde o buňky, které jsou zodpovědné i za vznik alergií, je logické, proč v důsledku těchto alergií přibývá a není jistě bez zajímavosti, že tyto buňky zajišťují také obranu proti nádorům.

Poté, co jsem pochopila tyto souvislosti, jsem začala děti léčit trochu jinak, více s ohledem na potlačení alergických projevů a posílení imunity, především té tkáňové, antibiotika opravdu jen v případě nejvyšší nutnosti a jenom pokud dojde i ke zvýšení zánětlivých markerů a samozřejmě při opakovaných problémech zavčas dítě zařadit do péče specialisty alergologa. Podle mého hrubého odhadu má asi polovina zdejších dětí opravdu nějakou specifickou alergii, potvrzenou odborným vyšetřením a testy. Druhá polovina dětí má vyšetření negativní, ale potíže stejné.

I tyto děti na alergologickou léčbu reagují velmi dobře. Opakovaně jsou mi kladeny dotazy na vztah dětí, znečištěné ovzduší a rakovina. Nechci spekulovat, nevím. Prozatím jsme tady žádný případ maligní choroby za celá ta léta neměli. Co se týče dospělých, tam je riziko podle mne vyšší. Asi to zní nelogicky, ale je to dáno právě charakterem imunity. Ne hned, ale pokud se problém nebude řešit, během doby určitě ano.

Dětská tkáň s ohledem na to, jak bouřlivě reaguje na cokoli, co ji podráždí, na sebe víc „upozorňuje“. Uvedu to na příkladu. Na to, aby se malý kojenec začal dusit, stačí, když mu zakouříte u hlavy. Když by měl tu cigaretu přímo vykouřit, tak se nejspíš opravdu udusí. Dospělá tkáň toho snese mnoho, možná to je to naše největší neštěstí. Nic ale nezůstává bez následku, ikdyž to na první pohled nemusí být patrné. Většina škodlivin se v nás někde uvnitř kumuluje a jednou se důsledky projeví - nemocí.

Podle mého názoru jsou děti spíš ukazatelem toho, že něco není v pořádku, něco jako „lakmusový papírek“. Četla jsem někde, že imunita dospělého je jako nádrž benzínu v autě. Do doby než je v nádrži poslední kapka, jede, jakoby pořád byla plná. Až dojde i ta poslední kapka, přichází kolaps. Infarkty, mozkové příhody a samozřejmě to, čeho se všichni bojíme nejvíc a to jsou tumory.

Opakovaně jsem konfrontovaná s několika typy dotazů. Proč se ke mně nepřidá nějaký jiný lékař, také z praxe. Těžko odpovědět za někoho jiného, ale podle mne ještě většina kolegů nedospěla k poznání, že co na první pohled vypadá jako běžné nachlazení, může být „otrava vzduchem“. Že smog se chová jako alergen.

Že znečištěné ovzduší nemáme jen my v Ostravě-Radvanicích. Že na tom jsme sice asi opravdu v republice nejhůř, proto tady ty zdravotní problémy jsou u dětí tak markantní, ale jinak je to v podstatě jako s kuřáky a s tím, kolik toho kdo vykouří.

Uzavřela bych to na příkladu. My v Radvanicích na tom jsme asi jako někdo, kdo vykouří řekněme těch 60 cigaret denně. Co se týče zbytku Ostravy, tam bych to odhadla na těch 30-40 a na zbytek republiky by připadl kuřák kolem 10-20 cigaret za den podle toho, v jak znečištěné lokalitě žije. Podle toho se pak dají odvodit potíže a doba, po kterou to ještě „ustojíme“.

My se už tady začínáme dusit, Ostrava kašle a zbytek pokašlává. Je to jako s tím kuřákem. Dřív nebo později ty potíže dostihnou každého. Plicním sklípkům je totiž naprosto lhostejné, odkud ten prach pochází. Dopad na organismus je úplně stejný, ať už jde o prach z průmyslové aglomerace nebo z dálnice.

